

Пешков В. В.,

аспірант

Науково-дослідного інституту публічного права

ПРИНЦИПИ ТА ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Стаття окреслює принципи та гарантії діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану як правову рамку, що дозволяє діяти швидко, але правомірно й підзвітно. До базових принципів віднесено: верховенство права за режиму dérogaцій (чіткі межі тимчасових відступів від прав людини), законність і спеціальну компетенцію (дії лише в межах наданих повноважень), необхідність, пропорційність і строковість втручань (із sunset-критеріями та тригерами деескалації), підзвітність і контрольованість (внутрішній і зовнішній нагляд), належну адміністрацію та процесуальну справедливість у межах можливого (*audi alteram partem*, мотивованість рішень), недискримінацію та повагу до гідності, прозорість і ефективну комунікацію, єдність командування та субсидіарність (координація цивільних і військових адміністрацій), ризик-орієнтованість і доказовість (*data-driven* управління), безперервність публічних послуг, цифровізацію та кіберрезильєнтність, захист персональних даних і державної таємниці, а також доброчесність і антикорупційний комплаєнс.

Гарантії запропоновано розглядати у наступних вимірах: Нормативні: конституційні засади, закон про воєнний стан і спецзакони, формалізація dérogaцій, чіткі підстави та межі обмежень. Інституційні: розмежування повноважень між КМУ, військовими/військовими адміністраціями та ОМС; незалежний контроль Омбудсмана, парламентський і фінансовий аудит, внутрішні служби комплаєнсу. Процедурні: стандартизовані SOP, план безперервності (BCP/DRP), електронний документообіг і *audit trail*, вимога мотивованості та реєстрації актів, доступні канали скарг і судовий контроль (без автоматичного зупинення критично потрібних дій), механізми медіації, захист викривачів. Окремо наголошено на соціально-правових гарантіях для службовців (безпека праці, МHPSS-підтримка, страхування). Запропоновано KPI результативності: своєчасність і якість надання послуг, частка обґрунтованих скарг, рівень виконання судових рішень, інциденти кібербезпеки, прозорість закупівель. Зроблено висновок, що поєднання названих принципів і гарантій забезпечує баланс публічної безпеки та прав людини, підвищує довіру до влади й створює передумови для швидкого повернення до звичайного правопорядку після скасування воєнного стану.

Ключові слова: принципи, гарантії, публічне адміністрування, воєнний стан, державне управління, кризове управління, законодавче регулювання, фінансування, координація, безпека, цифрові технології, ефективність.

Peshkov V. V. Principles and guarantees of the activities of public administration entities under martial law

Abstract. The article outlines the principles and guarantees governing the activities of public administration entities under martial law as a legal framework that enables action that is swift yet lawful and accountable. The core principles include: the rule of law under a regime of derogations (clear limits on temporary departures from human rights); legality and special competence (acting strictly within conferred powers); necessity, proportionality, and temporality of interventions (with “sunset” criteria and de-escalation triggers); accountability and controllability (internal and external oversight); good administration and procedural fairness to the extent possible (*audi alteram partem*, reasoned decisions); non-discrimination and respect for dignity; transparency and effective communication; unity of command and subsidiarity (coordination of civil and military administrations); risk-based and evidence-driven management; continuity of public services; digitalisation and cyber-resilience; protection of personal data and state secrets; as well as integrity and anti-corruption compliance.

Guarantees are considered in three dimensions. Normative guarantees: constitutional foundations, the law on martial law and special acts, formalisation of derogations, and clear grounds and limits for restrictions. Institutional guarantees: delineation of powers among the Cabinet of Ministers, military/military-civil administrations, and local self-government; independent oversight by the Ombudsperson, parliamentary and financial audit, and internal compliance units. Procedural guarantees: standardised SOPs, business-continuity

and disaster-recovery plans (BCP/DRP), e-document flow and audit trails, requirements for reasoned and registered acts, accessible complaint channels and judicial review (without automatically staying critically needed actions), mediation mechanisms, and whistleblower protection. The article also highlights social-legal guarantees for officials (occupational safety, MHPSS support, insurance). Proposed KPIs include timeliness and quality of service delivery, share of well-founded complaints, rate of execution of court decisions, cybersecurity incidents, and procurement transparency. It concludes that combining these principles and guarantees balances public security with human rights, strengthens trust in government, and creates preconditions for a swift return to ordinary legal order after martial law is lifted.

Key words: *principles, guarantees, public administration, martial law, public governance, crisis management, legislative regulation, financing, coordination, security, digital technologies, effectiveness.*

Постановка проблеми. Принципи та гарантії діяльності суб'єктів публічної адміністрації визначають фундаментальні засади їх функціонування та забезпечують законність, прозорість і підзвітність управлінської діяльності. Основними принципами є законність, пріоритет прав і свобод громадян, публічність та відкритість, підконтрольність і підзвітність, ефективність та обґрунтованість прийнятих рішень. Гарантіями виступають нормативне закріплення компетенції органів публічної адміністрації, судовий і громадський контроль, а також персональна відповідальність посадових осіб за перевищення повноважень або порушення прав громадян. Саме ці принципи формують довіру суспільства до органів влади і забезпечують баланс між владними повноваженнями та правами особи.

Діяльність публічної адміністрації також гарантується через наявність процедурних механізмів реалізації повноважень та захисту прав громадян. До них належать чітко визначені адміністративні процедури, можливість оскарження рішень у судовому порядку, парламентський контроль, діяльність уповноважених органів з прав людини та органів фінансового контролю. Забезпечення таких гарантій є необхідною умовою підтримки правової держави та запобігання зловживанням у сфері публічного управління.

В умовах воєнного стану принципи та гарантії діяльності суб'єктів публічної адміністрації зберігають своє значення, але набувають специфічного змісту. Пріоритетними стають принципи законності, оперативності та ефективності управлінських рішень, а також централізації та субординації у вертикалі влади. Гарантії діяльності органів публічної адміністрації зміщуються у бік забезпечення обороноздатності та громадської безпеки, що обумовлює тимчасове обмеження окремих

прав і свобод, але при цьому зберігається вимога до пропорційності таких обмежень. Важливу роль відіграє контроль за дотриманням міжнародних гуманітарних стандартів та національного законодавства навіть у надзвичайних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження діяльності публічної адміністрації в Україні є предметом наукових праць багатьох учених, які аналізують її теоретико-методологічні основи, механізми функціонування та особливості правового регулювання. Значний внесок у вивчення цього питання зробили В. Авер'янов, О. Бандурка, К. Бугайчук, С. Вировий, А. Волков, Н. Гавкалова, В. Галуцько, А. Гоголев, Т. Коломоець, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Корженко, А. Куліш, Р. Миронюк, Р. Мельник та інші дослідники. Вони досліджували концептуальні підходи до організації діяльності публічної адміністрації, механізми забезпечення ефективності адміністративних процедур та нормативно-правові засади функціонування системи публічного адміністрування.

Окремі аспекти діяльності публічної адміністрації в умовах воєнного стану досліджували В. Галуцько, Т. Коломоець, В. Колпаков, О. Кузьменко, В. Чорна, А. Комзюк, Р. Миронюк, Р. Мельник. Вони аналізували особливості управлінських процесів у кризових умовах, механізми координації дій між органами державної влади, а також правові аспекти функціонування адміністративної системи під час воєнного стану. Незважаючи на вагомий внесок дослідників у вивчення зазначених аспектів, діяльність публічної адміністрації в умовах воєнного стану залишається недостатньо дослідженою. Необхідним є подальший аналіз правових, фінансових та організаційних механізмів адаптації адміністративних процесів до над-

звичайних обставин, що потребує міждисциплінарного підходу та комплексного бачення шляхів розв'язання існуючих проблем.

Метою статті є розкриття принципів функціонування органів публічного адміністрування в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. В теорії право концептуально прийнято виділяти два підходи до розуміння поняття «принципи права»:

1) позитивістський підхід до визначення принципів права – це вихідні положення або ж ідеї, що мають своїм призначенням забезпечити нормативну регламентацію певного виду суспільної активності та, які були закріплені в рамках положень діючого законодавства;

2) природноправовий підхід до визначення принципів права – це вихідні ідеї керівного характеру, які встановлюють порядок регламентації суспільних відносин, виходячи із об'єктивних реалій суспільного розвитку на конкретному етапі історичного розвитку.

А. М. Колодій зазначає, що роль принципів права зводиться до наступного: – являють собою своєрідні критерії для оцінки належності дій суб'єктів суспільних відносин; – виступають інструментом формування правової культури та мислення учасників суспільних відносин; – фундують структуру та правову систему [1, с. 28-40].

О. В. Зайчук відмічає, що під принципами права потрібно розуміти визначальні ідеї, вихідні положення, імперативні установлення, які формують організаційний та моральний базис для появи, розвитку та забезпечення функціонування права [2, с. 23].

Р. Кондратьєв і О. Гернего під принципом права розуміють основні, вихідні положення, які визначають загальну спрямованість права і найбільш істотні риси його змісту [3, с. 43].

В.Г. Чорна наголошує, що принципи відіграють визначальну роль і у правовому регулюванні, і у нормотворчості й правозастосуванні з урахуванням закріплення в українському законодавстві. Приділяючи основну увагу принципам адміністративно-правових обмежень, науковець зазначає, що «використання принципів регулювання адміністративно-правових обмежень має на меті, з одного боку,

стримувати державу від невиправданого втручання у права і свободи людини, а з іншого – одночасно досягати оптимального балансу між зустрічними інтересами різних суб'єктів адміністративного права» [4]. У контексті діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану принципи їх функціонування спрямовані на забезпечення оптимального балансу між необхідністю захисту національної безпеки та дотриманням прав і свобод громадян. З одного боку, реалізація цих принципів має стримувати державу та її органи від надмірного чи невиправданого втручання у приватну сферу людини, навіть за умов посиленої імперативності управління. З іншого боку, вони дозволяють досягати пропорційності між публічними інтересами оборони, громадської безпеки та підтримання правопорядку й індивідуальними інтересами громадян і юридичних осіб. Таким чином, принципи діяльності суб'єктів публічної адміністрації у період воєнного стану покликані забезпечити гармонійне поєднання ефективного виконання оборонних завдань та мінімізації ризику зловживань владними повноваженнями.

Отже, принципи права є фундаментальною основою, що визначає зміст і спрямованість усієї правової дійсності. Вони впливають на формування та реалізацію законодавства, визначають межі та характер правового регулювання, а також забезпечують узгодженість правової системи з базовими соціальними цінностями.

Отож, **принципи права** – це фундаментальні, закріплені в законодавстві або виведені із сутності правової системи вихідні положення, які виражають зміст, спрямованість і основні ідеї права, слугують орієнтиром для правотворчої та правозастосовної діяльності, забезпечуючи узгодженість взаємин між державою, її органами та суспільством.

У практичному вимірі принципи права виступають своєрідними дороговказами для діяльності органів публічної адміністрації, орієнтуючи їх на дотримання законності, пропорційності, публічності, підзвітності та справедливості у реалізації владних повноважень. Саме завдяки принципам права адміністра-

тивна діяльність не перетворюється на механічне виконання норм, а набуває гуманістичного й правового змісту.

Взаємозв'язок між функціями органів публічної адміністрації та суспільством безпосередньо зумовлений принципами права. Вони забезпечують баланс між потребою в ефективному управлінні та обов'язком захищати права і свободи людини, сприяють формуванню довіри громадян до держави та легітимності її рішень. Наприклад, принципи пропорційності та верховенства права вимагають, щоб навіть за умов надзвичайних ситуацій або воєнного стану будь-які дії адміністрації були обґрунтованими, законними та спрямованими на досягнення суспільно значущих цілей без невиправданого обмеження прав людини.

Д.В. Бараненко зазначає, що принципи організації діяльності центральних органів виконавчої влади, являючи собою вихідні положення їх створення і функціонування, включає як закріплені в законодавстві, так і теоретично визначені засади. Вадою правового регулювання означеного питання в законодавстві України, встановленою шляхом порівняння принципів організації діяльності органів виконавчої влади, закріплених у законах України, визначено відсутність єдиного переліку принципів, що були би притаманні організації діяльності всіх без винятку органів виконавчої влади. Серед таких принципів: демократизм; вища соціальна цінність людини в Україні; гуманізм; децентралізація і деконцентрація влади; республіканізм; народовладдя; поділ влади при функціонуванні системи «стримувань і противаг»; визнання міжнародно-правових стандартів; поєднання свободи політичної діяльності (для службовців, які служать на політичних посадах) та політичної нейтральності (для державних службовців); відповідальність; рівний доступ до державної служби; безперервність діяльності органів виконавчої влади; єдиноначальність та колегіальність; поєднання державних і місцевих інтересів; забезпечення єдності державної політики; поєднання громадського і державного контролю; відкритість та прозорість; збереження державної таємниці; системність, чітка взаємодія окремих елементів

системи органів виконавчої влади, розподіл повноважень між ними; принцип компетенції суб'єктів здійснення виконавчої влади; ієрархічність чи підпорядкованість; субординація; інтерактивність; об'єктивність; економічність; програмування; науковість; професійна компетентність; підвищення кваліфікації державних службовців; урахування конкретної правової культури та правового досвіду держави.

І. Б. Коліушко та В. П. Тимошук виділяють наступні принципи діяльності публічної адміністрації: 1) верховенства права як пріоритету прав та свобод людини і громадянина, гуманізму та справедливості в діяльності публічної адміністрації; 2) законності як діяльності публічної адміністрації відповідно до повноважень і в порядку, визначених законом; 3) відкритості як оприлюднення та доступності для громадян інформації про діяльність та рішення публічної адміністрації, а також надання публічної інформації на вимогу громадян; 4) пропорційності як вимоги щодо обмеження рішень публічної адміністрації метою, якої необхідно досягти, умовами її досягнення, а також обов'язку публічної адміністрації зважати на наслідки своїх рішень, дій та бездіяльності; 5) ефективності як обов'язку публічної адміністрації забезпечувати досягнення необхідних результатів у вирішенні покладених на неї завдань при оптимальному використанні публічних ресурсів; 6) підконтрольності як обов'язкового внутрішнього та зовнішнього контролю за діяльністю публічної адміністрації, в тому числі судового; 7) відповідальності як обов'язку публічної адміністрації нести юридичну відповідальність за прийняті рішення, дії та бездіяльність [5, с. 26–27].

Т. М. Кравцова погоджуючись із вищеведеними принципами діяльності публічної адміністрації пропонує додати такі, які також відіграють вагомий роль в діяльності останньої: 1) ієрархічність – підлеглисть по вертикалі; 2) демократизм методів і стилю роботи – відтворює народовладдя в державному управлінні й передбачає встановлення глибоких і постійних взаємозалежностей між суспільством і державою як передумови формування демократичної системи управління, яка б базувалась на демократичних заса-

дах її здійснення в інтересах усіх або переважної більшості громадян; 3) професійна компетентність – функції та завдання публічної адміністрації мають виконувати належним чином професійно підготовлені фахівці; 4) поєднання виборності і призначуваності; 5) плановості – визначення певних конкретних спільних завдань, планів діяльності, виконання яких покладено саме на ці державні органи; 6) науковість, що полягає в необхідності привести систему та механізми взаємодії складових елементів публічної адміністрації у відповідність до рівня розвитку суспільних відносин; 7) взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням; 8) організаційно-правова зв'язаність діяльності державних органів і посадових осіб [6, с. 524-525].

Узагальнюючи загально-концептуальні підходи до визначення поняття «принципи права» та враховуючи особливості діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану можемо зазначити, що **«принципи діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану – це основоположні, нормативно закріплені керівні положення, які визначають межі, порядок та спрямованість реалізації владних повноважень органами публічної адміністрації в особливий період та покликані забезпечити поєднання ефективного захисту держави та громадян із дотриманням конституційних прав і свобод, запобігти зловживанням владою та створити оптимальний баланс між публічними й приватними інтересами у сфері управління»**.

Пропонуємо виокремити наступні *особливості принципів діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану*:

1) підвищена імперативність – принципи набувають більш наказового характеру, оскільки реалізація владних повноважень вимагає швидких і рішучих дій для забезпечення національної безпеки. Полягає у посиленні обов'язковості та категоричності управлінських рішень, що приймаються органами державної влади та військовими адміністраціями. У цей період держава діє в умовах підвищеної небезпеки, що вимагає

швидкого реагування на загрози та мінімізації часу на узгодження чи дискусії. Вказана імперативність проявляється у домінуванні наказових і заборонних приписів, зменшенні можливостей для альтернативного вибору управлінських рішень і посиленні обов'язку їх негайного виконання. Такий підхід забезпечує стабільність функціонування державного механізму та ефективну реалізацію заходів оборони і безпеки, водночас залишаючи за державою обов'язок діяти в межах закону та з урахуванням пропорційності обмежень прав громадян;

2) пріоритет публічних інтересів – діяльність адміністрації зорієнтована насамперед на захист державного суверенітету, територіальної цілісності та безпеки громадян, навіть якщо це передбачає тимчасові обмеження приватних прав;

3) звуження диспозитивності – суб'єкти публічної адміністрації мають менший простір для вибору варіантів дій, оскільки їхні рішення здебільшого регламентуються спеціальними нормами воєнного стану. Полягає у зменшенні можливостей для вільного вибору варіантів управлінських рішень та дій, оскільки перевага надається суворому дотриманню приписів спеціального законодавства та наказів військового командування. У звичайних умовах адміністративні органи можуть застосовувати гнучкі підходи, виходячи з доцільності та конкретної ситуації, однак під час воєнного стану диспозитивність значно обмежується, щоб забезпечити швидке, чітке та узгоджене реагування на загрози національній безпеці;

4) пропорційність заходів – будь-які обмеження прав і свобод повинні бути обґрунтованими та відповідати реальним загрозам, щоб уникнути надмірного втручання держави у приватну сферу;

5) тимчасовий характер – принципи реалізуються лише на період дії воєнного стану та корелюють із конституційним механізмом його введення та припинення;

6) підзвітність і контрольованість – навіть за умов воєнного стану органи публічної адміністрації залишаються підконтрольними іншим суб'єктам державної влади та зобов'язані звітувати за свої дії;

7) гнучкість і адаптивність – принципи дозволяють швидко адаптувати управлінські рішення до змінної воєнної ситуації, забезпечуючи баланс між потребами оборони та правовими гарантіями.

У період дії воєнного стану гарантії діяльності суб'єктів публічної адміністрації мають особливе значення, оскільки адміністративно-правова діяльність органів виконавчої влади, військових адміністрацій та місцевого самоврядування відбувається в умовах посиленого імперативного управління, ризиків для безпеки держави та громадян. Забезпечення належних гарантій дає змогу не лише зберегти керованість державного механізму, а й запобігти порушенням прав людини та зловживанню владними повноваженнями в умовах, коли допустиме звуження окремих прав і свобод.

Проблематику гарантій діяльності публічної адміністрації в різних аспектах досліджували такі науковці, як В. Б. Авер'янов [7], В. К. Колпаков [8], Ю. П. Битяк [9], І. Б. Коліушко [10], Н. Р. Нижник [11], які розглядали як загальні гарантії ефективності адміністративного управління, так і специфіку їх реалізації у кризових та особливих правових режимах. Зокрема, В. Б. Авер'янов акцентував увагу на організаційно-правових засобах забезпечення ефективності публічної адміністрації, а В. К. Колпаков підкреслював необхідність гарантування законності та захисту прав громадян у період надзвичайних та воєнних станів.

Т. І. Друцул, Д. В. Догаєва гарантії діяльності органів публічної влади визначають як систему правових, інституційних і процедурних механізмів, які забезпечують, що органи державної влади виконують свої функції відповідно до закону і з урахуванням прав і інтересів громадян. Ці гарантії мають захищати права та свободи людей від можливих зловживань або неправомірних дій з боку державних органів. Вони можуть включати в себе конституційні норми, судовий нагляд, систему правозахистних організацій, механізми обліку та контролю за діяльністю державних органів, а також механізми звернення громадян за захистом їх прав.

Гарантіями діяльності органів публічної влади, в умовах воєнного стану, є заборони

щодо: зміни Конституції України; зміни Конституції Автономної Республіки Крим; проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування; проведення всеукраїнських та місцевих референдумів; проведення страйків, масових зібрань та акцій.

Додатковою гарантією діяльності органів публічної влади, в період дії воєнного стану, є те, що на законодавчому рівні передбачено неприпустимість припинення повноважень органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки в умовах воєнного стану.

Ще однією із гарантій законності діяльності органів державної влади є міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Наприклад, згідно Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, органи державної влади не можуть втручатись у здійснення права на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції, за винятком випадків передбачених цією Конвенцією [12, с. 75; 13].

Таким чином, **гарантії діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану** – це комплекс правових, організаційних, процедурних і соціальних засобів, спрямованих на забезпечення безперервного, ефективного та законного функціонування органів публічної адміністрації в умовах дії особливого адміністративно-правового режиму, що супроводжується підвищеною імперативністю управління та допустимим звуженням окремих прав і свобод громадян.

Вважаємо, що види гарантій діяльності суб'єктів публічної адміністрації в умовах воєнного стану можна поділити на декілька груп:

1) правові гарантії – закріплення у законодавстві норм про межі та порядок здійснення владних повноважень, відповідальність посадових осіб, дотримання принципів законності й пропорційності при обмеженні прав;

2) організаційні гарантії – функціонування чіткої вертикалі управління, координація дій між центральними та місцевими органами влади, створення військових адміністрацій для стабілізації управлінських процесів;

3) процедурні гарантії – впровадження регламентованих процедур ухвалення

рішень, фіксації рішень та контролю за їх виконанням, що мінімізує ризики зловживань;

4) соціальні та правозахисні гарантії – забезпечення балансу між публічними інтересами та правами громадян, надання механізмів оскарження неправомірних дій або рішень органів влади навіть у воєнних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Колодій А. М. Принципи права України. К. Юрінком Інтер, 1998. 208 с.
2. Зайчук О. В. Принципи права в контексті розвитку загальної теорії держави і права. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/63854/04-Zaychuk.pdf?sequence=1>.
3. Кондратьєв Р. Принципи права та їх роль у регулюванні суспільних відносин / Р. Кондратьєв, О. Гернего. *Право України*. 2000. № 2. С. 42–49.
4. Чорна В.Г. Принципи регулювання адміністративно-правових обмежень. *Правові новели*. № 5. 2018. С. 108-115.
5. Ефективна публічна адміністрація (довідник для міністрів) / автори-упорядники: І. Коліушко, В. Тимошук. К., 2006. 32 с.
6. Кравцова Т. М. Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації / Т. М. Кравцова, А. В. Солонар. Форум права. 2010. № 4. С. 522–525. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10ktmdpa.pdf>
7. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: академічний курс: у 2 т. Т. 1: Загальна частина. 2003. Київ: Юридична думка. 584 с.
8. Колпаков В. К. Адміністративне право України: підручник. 2011. Київ: Юрінком Інтер. 544 с.
9. Битяк, Ю. П., Плахотнюк, Н. В., Ярмачі, Н. П. Державне управління в Україні: правові засади. 2004. Харків: Право. 368 с.
10. Коліушко І. Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. 2002. Київ: Факт. 243 с.
11. Нижник Н. Р., Машков, О. А. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація. 1999. Київ: УАДУ. 286 с.
12. Друцул Т. І., Догаєва Д. В. Гарантії діяльності органів публічної влади в умовах воєнного стану. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : зб. тез VII міжн. наук.-практ. конф., присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 травня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. 255 с. С. 74-76. https://ccu.gov.ua/sites/default/files/pravovi_zasady_organizaciyi_ta_zdiysnennya_publichnoyi_vlady_2024.pdf#page=75
13. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025